

РЕЛІГІЙНА ЛЕКСИКА ЯК ТВІРНА БАЗА ОБРАЗНИХ ДЕРИВАТИВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У сучасному українському мовознавстві мало-вивченим і актуальним є питання, пов'язане з особливостями словотвірних процесів на базі релігійної лексики. У пропонованій статті розглянуто структурно-семантичну специфіку прикметникових образних дериватів, утворених від основ іменників – назв релігійних (міфічних) істот чи осіб. Встановлено, що формування таких похідних одиниць відбувається на основі метафоричного (метафорично-модусного) типу образної мотивації. Ці лексеми відображають своєрідний спосіб номінування якісної ознаки через порівняльний зв'язок з істотою чи особою, які є носіями схожих властивостей або ж викликає однакове емоційно-оцінне сприйняття.

Ключові слова: багатозначні деривати, прикметникові деривати, мотивація, метафорична мотивація, образна мотивація.

Вплив релігійно-християнського світогляду, закріпленого в книгах Святого Письма, богословській літературі, молитвах, церковних проповідях та ін., на формування лексико-семантичної системи української мови можна пов'язати з кількома основними шляхами. По-перше, відбувається збагачення лексичного фонду й фразеології одиницями, зміст яких відображає основні релігійні цінності й поняття; біблійні концепти, універсальні образи-символи сприяють розвиткові семантичних і дериваційних процесів та загалом формуванню релігійної мовної картини світу. По-друге, релігійна лексика, як особлива терміно-система з розгалуженою структурою тематичних груп, наділена здатністю розширювати сфери свого функціонування, набуваючи нового семантичного наповнення та стилістичного забарвлення.

У контексті різноаспектних досліджень релігійної лексики, представлених працями Н. Д. Бабич, А. П. Коваль, А. А. Ковтун, Т. В. Мороз, В. В. Німчука, Ю. В. Осінчука, Н. В. Пуряєвої, М. В. Скаб, М. С. Скаба, Л. О. Ткач та ін., мало вивченим є питання, пов'язане з **дериваційними процесами**, у які залучено названу групу лексичних одиниць. У сучасному українському мовознавстві маємо лише окремі розвідки, що розкривають словотвірний потенціал власних імен і географічних назв, засвідчених у біблійних крилатих виразах і загалом у тексті Біблії (М. В. Скаб, М. С. Скаб [14]); описують умови семантико-стилістичного формування образного деривата *ієреміада* (від власної назви біблійного пророка *Єремій*) (праці Л. О. Ткач, І. Б. Шепетюк,

А. П. Коваль [8; 15; 16]). Словотвірні процеси у зв'язку з явищем секуляризації вивчає польська дослідниця А. Нагурко на матеріалі німецької, польської, словацької і чеської мов [11].

У сучасній українській мові релігійна лексика слугує вагомою словотвірною базою **образних морфологічних дериватів**, представлених передусім прикметниками та дієсловами, рідше прислівниками та іменниками. **Образні деривати** – це похідні лексичні одиниці, морфологічна й семантична структура яких відображає асоціативно-образні уявлення про елемент дійсності, що виникають у свідомості мовців і підкріплені впливом національних та культурно-історичних чинників. Особливості цього складного й своєрідного типу дериваційних процесів досі не були детально й вичерпно вивчені українськими та зарубіжними лінгвістами. Попри це лексичні одиниці української мови з образною семантикою все-таки привертають увагу дослідників, які пояснюють їх творення через встановлення *мотивації метафоричної* (В. О. Горпинич, В. В. Калько); *асоціативної* (у статтях М. С. Глуховської, О. А. Олексенко); *асоціативно-термінальної* в когнітивно-ономасіологічному аспекті (праці О. О. Селіванової, В. В. Калька, Г. В. Кочерги). Терміном **образна деривація**, на нашу думку, варто позначати всі часткові випадки творення образних похідних (у словотвірному плані) лексичних одиниць, тому що вони виникають на основі „типових для певної мовної культури образів” [21, с. 4].

Образні мотиваційні відношення ґрунтуються на пізнавальній здатності мовців з використанням мисленневих механізмів аналогії, подібності чи суміжності, встановлювати асоціативні зв'язки між елементами дійсності й відповідно між поняттєвими сферами, до яких вони належать. Образні уявлення про елемент дійсності є результатом метафоричного й подекуди метонімічного моделювання. У контексті проблем лексичної мотивації російська дослідниця О. Й. Блінова розглядає **образність** як „структурно-семантичну властивість слова, засобом вираження якої є метафорична внутрішня форма лексичної одиниці, що дає змогу реалізувати двоплановість змісту – передати уявлення про позначуване явище дійсності через асоціативний зв'язок з іншим явищем” [3, с. 128].

Асоціативний характер мотивації враховано в різних наукових напрямках дослідження цього явища, зважаючи на когнітивну природу асоціацій та включення їх до семантичної структури

мовних одиниць. О. О. Селіванова та представники її наукової школи в когнітивно-ономасіологічному аспекті виділяють *асоціативно-термінальну мотивацію*, беручи до уваги вибір мотиватора саме із асоціативно-термінальної частини знань про позначене, відповідно „складники пропозиції отримують переносні позначення шляхом інтеграції з іншими концептуальними структурами, що відображається в наявності нелінійних пропозиційних структур позначення однієї події” [13, с. 484]. З формально-семантичного погляду І. С. Улуханов розмежовує *асоціативно-описову* та *асоціативно-порівняльну* мотивацію [17, с. 84–85], розуміючи поняття асоціації як тип значення, як асоціативне поле лексеми, стійкі асоціації, властиві значенню мотивувального слова, що слугують базою творення похідних одиниць.

Предметом нашого дослідження було обрано засвідчені „Словником української мови” в 11-ти томах (СУМ) *образні прикметникові деривати*, мотиваційна база яких включає назви релігійних понять, зокрема символічних істот, подекуди осіб. Тому **мета** пропонованої розвідки пов’язана з аналізом структурно-семантичних особливостей образних дериватів названого типу та встановленням ролі словотвірних чинників, а саме образних мотиваційних відношень, у формуванні їхньої семантики.

Серцевину прикметникової похідності, за словами І. Р. Вихованця, формує зовнішня похідність (творення від інших частин мови) [5, с. 127]. Як зазначає мовознавець, прикметник найтісніше пов’язаний з іменником, тому відіменникову ад’ективацію в усіх її ступенях (синтаксичному, морфологічному й семантичному) і модифікаціях репрезентовано найширше [5, с. 143]. У процесах відіменникового творення прикметників найбільшу функціональну активність, на думку О. К. Безпояско, виявляє суфікс *-ськ-* попри відсутність його закріпленості у формально-граматичній структурі прикметників за твірними основами певної семантики [1, с. 130]. Специфіку такого зв’язку А. П. Грищенко вбачає все-таки в тому, що суфікс *-ськ-* є єдиним творенні відтопонімих похідних і „виступає не єдиним, але важливим засобом” для дериватів, утворених на базі основ *potina personolia* [6, с. 157]. Продуктивність словотвірної моделі „основа іменника + -ськ- (*-івськ-*, *-инськ-*)” охоплює творення відносних (чи присвійно-відносних) прикметників від основ іменників на позначення релігійних, а саме біблійних (міфічних) символічних істот, подекуди осіб (*ангел*→*ангельський*, *біс*→*бісівський*, *демон*→*демонський*, *диявол*→*диявольський*, *гаспид*→*гаспидський*, *сатана*→*сатанинський*, *серафим*→*серафимський*, *херувим*→*херувимський*, *фарисей*→*фарисейський*, *хам*→*хамський*). Також простежуємо творення від основ тієї ж

семантичної групи за моделлю „основа іменника + -ів- / -ов-” (*біс*→*бісів*, *гаспид*→*гаспидів*, *Ірод*→*іродів*, *люципер*→*люциперовий*, *чорт*→*чортів*). Наведені деривати закріпилися в українській мові як полісемантичні одиниці (*ангельський*, *бісів*, *диявольський*, *сатанинський*, *фарисейський*, *чортів*) або ж як моносемантичні з виокремленням відтінків лексичного значення, що не оформлені як самостійні лексико-семантичні варіанти (ЛСВ) (*бісівський*, *гаспидів*, *гаспидський*, *демонський*, *іродів*, *люциперовий*, *серафимський*, *херувимський*). Формування багатозначних відносних прикметників належить до дискусійних питань у сучасному мовознавстві, оскільки розвиток нових ЛСВ пов’язують з кількома шляхами: вони закріплюються як результат тільки семантичних змін (семантичної деривації) або ж як наслідок словотвірних процесів. Традиційно появу якісного значення у відносних (присвійно-відносних) прикметниках дослідники пов’язують із переносним вживанням слова, зміною його сполучуваності (Д. Х. Баранник, А. П. Грищенко); з явищем семантичної ад’ективації, коли під впливом перенесення ознаки в прикметникові „посилюється якісність з одночасним стиранням попереднього лексичного значення” [1, с. 137]; і вагомими семантичними змінами вводять такий прикметник „до іншого синонімічного ряду слів і надають нового лексичного значення” [5, с. 144].

Інший погляд на багатозначні похідні слова (не тільки прикметники, а й іменники), який відображений у працях О. А. Булгакової, О. А. Земської, Л. А. Лисиченко, В. М. Мусатова, К. В. Огольцевої, О. О. Селіванової, І. А. Ширшова та ін., ґрунтується на тому, що така полісемія має словотвірний характер. Формування багатозначних дериватів О. А. Булгакова вбачає в таких двох основних процесах: 1) у результаті багаторазової реалізації словотвірної моделі, а саме внаслідок міжслівних метонімічних чи метафоричних перенесень від одного чи кількох ЛСВ мотивувального слова, при цьому ЛСВ похідного є співвідносними тільки через це слово; 2) внаслідок мотивації від різних слів гнізда [4, с. 22]. Важливою також є думка дослідниці, сформульована в руслі когнітивного підходу, на користь трактування таких зв’язків між ЛСВ як явища полісемії, а не омонімії: „Багатозначні деривати творяться в межах фрейму твірного слова. На мовному рівні кількість ЛСВ залежить від сукупності валентних зв’язків, що реалізують пропозиції” [4, с. 24].

Аналіз семантичної структури багатозначних та однозначних дериватів, утворених від назв біблійних (міфічних) істот та осіб, засвідчує кілька важливих моментів. У полісемантах перше (здебільшого, пряме номінативне) значення відображає зв’язок із змістом твірного іменника, закріп-

лений у досить типізованих дефініціях „*прикметник до ...*” (для похідних із суфіксом -ськ-, подекуди -ів- / -ов-) та „*належний ...*” (для дериватів із формантом -ів- / -ов-). Таке узагальнення семантики, як вважає О. П. Штонь, ніби підсумовує всі можливі вживання прикметника й абстрагування від них. Беручи до уваги думку А. П. Грищенка про здатність численної групи відіменникових прикметників виражати значення „загальної відносності”, дослідниця робить висновок, що відмінність основного (первинного) значення відносних прикметників від схожих ЛСВ інших лексичних одиниць полягає у відсутності його практичної реалізації в процесі мовлення [19, с. 101]. Наступні ЛСВ чи відтінки значень досліджуваних дериватів відображають якісну (характеризувальну) прикметникову ознаку (наприклад, *ангельський голос, фарисейські співчуття, сатанинські плани* та ін.), реалізовану тільки у відповідних контекстах (подекуди лише у фразеологічних сполуках). Ад’єктивна семантика описаного типу не походить від прямого номінативного значення прикметника, а виводиться через зв’язок з твірним іменником (*такий гарний, ніжний голос, як в ангела; такі підступні плани, як в сатани* та ін.). Тому такі ЛСВ вважаємо *образними структурно-семантичними дериватами* на тій підставі, що значення якісної ознаки є наслідком словотвірного процесу, в основу якого покладено мотиваційні зв’язки з уявним образом біблійної (міфічної) істоти чи особи. Поява образних дериватів, як й інших похідних одиниць, відображає складний пізнавально-мовленнєвий процес, що закріплює за ними властивість „подвійної референції” – здатність позначати зв’язок з дійсністю і з мовою. Тобто, з одного боку, за допомогою словотвірних процесів можна „виділяти й називати нові структури знань, закріплювати певні концептуальні єдності, породжувати в процесі пізнання й оцінки світу”, а з іншого боку, усі ці процеси залежать від наявних мовних засобів (слів, основ, афіксів, більш складних форматнів та ін.) [10, с. 407]. Тому встановлення мотиваційних відношень, у яких перебувають образні деривати зі своєю твірною базою, передбачає не тільки аналіз формально-семантичних, але й когнітивних аспектів цього явища.

Творення образних дериватів типу *бісівський погляд, диявольська хватка, хамська поведінка* та ін. засвідчує асоціативно-образні зв’язки між різними поняттєвими сферами, сформованими у свідомості мовців, – „Релігія” і „Людина”. Ці поєднання відображають наявність спільних ознак між позначуваними елементами дійсності, наприклад, хитра, підступна поведінка або нечесні наміри людини можуть бути сприйняті через зв’язок з образами *диявола, демона, сатани*. Складність таких асоціативно-образних відно-

шень зумовлена тим, що уявлення про біблійних (міфічних) істот, осіб та про інші релігійні поняття ґрунтуються не на чітких реальних образах, „не на наукових знаннях, а на визнанні іншої дійсності поза межами чуттєвого сприймання” [20]. Джерелом цих знань і уявлень слугують біблійні (загалом релігійні) тексти, церковні проповіді, візуальні зображення (ікони, мистецькі витвори) та ін. Наявні словникові дефініції здебільшого не передають усього обсягу інформації та емоційно-оцінних конотацій, закріплених за релігійними назвами, тому довкола кожної такої мовної одиниці виформовується лексичне тло, обов’язковим компонентом якого є позитивна чи здебільшого негативна оцінка. Зміст лексичного тла слова впливає на його дериваційні зв’язки, номінативну сполучуваність, асоціативні реакції, які можуть бути як міжмовними, так і національно-культурними.

Специфіка твірної бази, одиницями якої є назви релігійних понять, та особливості мотиваційних відношень зумовлюють *ідіоматичність* семантики образних дериватів. До прикладу, творення прикметника *фарисейський* з образним значенням „*2. перен.* Властивий фарисеєві (у 2 знач.); лицемірний, ханжеський” (*фарисейський голос; фарисейське співчуття*) (СУМ, X, с. 564), за матеріалами СУМ, варто виводити на базі переносного значення іменника *фарисей* – „*2. перен.* лицемірна людина; ханжа” (СУМ, X, с. 564). Проте поява цього образно-метафоричного ЛСВ, так само як і прикметника *фарисейський*, на нашу думку, ґрунтується на біблійних уявленнях про фарисеїв, які постійно докоряли Ісусові, спокушали його запитаннями, виявляючи при цьому люб’язність та уважність. Дотримуючись прадідівських заповітів, вони закидають Христові, що його учні порушують старі правила. Після численних зцілень, здійснених Ісусом, фарисеї радились „*супротив Його з іродіянами, як би Його згубити*” (Марко 3: 6). Засудження такої поведінки містять наступні рядки Євангелія від Марка: „*І заповідав їм, кажучи: глядіть, стережіться росчини фарисейської та росчини Иродової*” (Марко : 15). Саме підступна, хитра, лицемірна поведінка людей, подібна до тієї, що була властива фарисеям і описана в Святому Письмі, закріпилася в семантичній структурі іменника *фарисей*, але не як одне з первинних значень, а відразу як переносне, появу якого складно вивести тільки з опертям на пряме номінативне значення цього слова – „у Стародавній Іудеї – послідовник релігійно-політичної течії, що виражала інтереси заможних іудеїв і відзначалася фанатизмом та надмірною увагою до зовнішніх проявів релігійності” (СУМ, X, с. 564).

Творення прикметника *фарисейський* теж відбувається на основі переосмислення первинного

біблійного змісту, закріпленого за твірним іменником. Тобто *фарисейський* *голос* чи *фарисейські співчуття* розуміємо не тільки, як голос і співчуття, властиві фарисеєві – лицемірній людині, ханжі, але і як прояв таких морально-етичних якостей, що схожі до поведінки фарисеїв, описаних у Біблії. Відсутність у лексикографічних працях одного з первинних значень слова фарисей, а саме біблійного, обов'язковим компонентом якого є негативна оцінка, утруднює тлумачення семантики похідних образних одиниць (*фарисейський*, *фарисейство*, *фарисействувати*) і посилює їхню ідіоматичність.

Семантика образних прикметникових дериватів та їхнє найближче текстове оточення домагають розкрити особливості мотивувальних ознак, на основі яких відбулося асоціативне зближення певних понять, – це встановлення подібності між елементами дійсності; схожість Емоційно-оцінного сприйняття чи експресивності вияву чогось або ж відсутність чіткого, зрозумілого зв'язку. Асоціативно-образні уявлення, в основі яких лежить реальна чи уявна подібність, формують *метафоричний тип образної мотивації*. Термін *метафорична мотивація*, уведений В. В. Лопатиним ще в 70-х роках ХХ ст. й надалі закріпленій у працях С. Б. Козинця, К. В. Полянної, І. А. Ширшова та ін., позначає такий процес творення слів, коли вони набувають переносного значення внаслідок зміни морфологічної структури, тобто в словотвірному акті [9, с. 6]. Особливістю метафорично мотивованих прикметникових дериватів, утворених від назв біблійних (міфічних) істот чи осіб, є те, що їх поява одночасно задіює ще й модусну (оцінну) мотивацію, яка, за словами О. О. Селіванової, „передбачає обрання оцінки позначуваного мотиваційною базою ономасіологічної структури” [13, с. 484]. Творення досліджуваних одиниць ґрунтується на подібності морально-етичних якостей, властивостей характеру, поведінки, при цьому прикметник є носієм якісної ознаки, яка може бути реалізована лише за певних синтагматичних умов.

Образне номінування властивостей ‘*злий, лихий, нахабний, поганий, негідний, лицемірний, підступний*’ позначають деривати *бісів* – 2. *лайл.* Капосний, лихий, поганий (СУМ, I, с. 190), *демонський (демонічний)* – власт. демону; злий (СУМ, II, с. 239), *диявольський* – // *перен.* Такий, як у диявола; підступний, злий (СУМ, II, с. 293), *іродів* – *лайл.* Поганий, лихий, проклятий (СУМ, IV, с. 47), *сатанинський* – // Сповнений підступності, зла і т. ін. (СУМ, IX, с. 60), *чортів* – 2. *перен., розм.* Дуже поганий, неприємний, негідний (СУМ, XI, с. 364), *фарисейський* – 2. *перен.* Властивий фарисеєві (у 2 знач.); лицемірний, ханжеський (СУМ, X, с. 564), *хамський* – 2. *розм.* Власт. хамові (у 2 знач.); зухвалий, грубий,

нахабний (СУМ, XI, с. 16).

До образних дериватів зараховуємо й прикметники *гаспидів (син)*, *гаспидська (душа)*, *люциперове* (питво), утворені від синонімічних в українській мові до слів *біс*, *чорт* іменників *гаспид*, *люципер*. Такі похідні одиниці, вживані як лайливі означення й закріплені з відповідним маркуванням у СУМ, не виявляють чітких мотивувальних зв'язків з твірною базою і опираються на схоже негативне емоційно-оцінне сприйняття, що закріпилося в колективній свідомості за названими міфічними істотами та позначуванним елементом дійсності.

Творення образних прикметників від назв ангельських чинів (*серафим*, *херувим*, *ангел*) засвідчує закріплення позитивної оцінки та переосмислення, пов'язане з виявом ознак ‘*гарний, ніжний, надзвичайний та ін.*’ стосовно голосу, співу. Таке семантичне наповнення прикметників серафимський та херувимський впливає насамперед з контекстів, а не зі словникових дефініцій: *серафимський* – прикм. до серафим; // Власт. серафимові. *Не кортить мене ні вічний Серафимський спів похвальний*, – *На такі високі співи Я зовсім не музикальний* (СУМ, IX, с. 128); *херувимський* – прикм. до херувим; // *перен., заст.* Такий, як херувим; такий, як у херувима. *Серця парафіян тріпотіли, коли вони чули чистий і хвилюючий голос молодой дівчини... – Херувимський голос*, – *схлипували баби*, – *ніколи такого не чули...* (СУМ, XI, с. 51).

Відсутність у лексикографічних працях більш розгорнутих, з урахуванням богословських і біблійних відомостей про особливості названих ангельських чинів утруднює співвідношення прикметникової семантики з прямими номінативними значеннями іменників: *серафим* – в іудейській та християнській релігії – ангел вищого рангу, якого зображували з шістьма крилами (СУМ, IX, с. 128); *херувим* – у біблійній символіці – надприродна шестикрила істота з очима на всьому тілі; у християнському віросповіданні – ангел вищого чину (СУМ, XI, с. 50–51). У релігієзнавчих виданнях знаходимо важливі відомості про серафимів як ангелів, наділених безконечною любов'ю до Бога, які безпосередньо оточують його трон, невпинно виконують усі повеління та безперервно прославляють Господа, співаючи „Свят, свят, свят Господь Саваоф, повні небо і земля слави Твоєї!” Тому в релігійній термінології закріпилося поняття *пісня серафимська*, що включає названий пісенспів, „яким вірні завершують виконану священнослужителем похвально-подячну молитву” [12]. Появу прикметника *серафимський* для означення співу пов'язуємо з двома шляхами – процесом словотворення від іменника *серафим*: такий безперервний, величавий, похвальний спів, як у серафимів біля Господнього престолу; або із семан-

тичним переосмисленням відносно-присвійного прикметника *серафимський*, закріпленого в релігійній мовній картині світу.

Значення прикметника *херувимський* (*голос*), яке з контексту розуміємо, як ‘надзвичайний, ДУ-же гарний, досконалий’, також важко потрактувати без залучення лексичного тла лексеми *херувим*. У релігієзнавчих працях херувими постають ангелами вищого рангу, які посилають людям мудрість, розуміння, відкривають духовні очі Богопізнання, безперервно співають славу Всевишньому, „одаровані від Господа особливими досконалостями” [2]. Під час Божественної літургії в церквах обов’язково співають *херувимську пісню*, яка „нагадує про містичні видіння пророків Ісаї та Іезекіїля про те, що перед Престолом Божим служать Господу небесні сили – невидимі безтілесні духи” [7]. Складність та багатоаспектність самої інформації, що становить лексичне тло слова херувим у релігійній картині світу, теж не сприяє однозначному трактуванню підґрунтя асоціативного зближення уявлень про цих ангелів та спів людини. Припускаємо, що основою мотиваційних відношень та образної семантики прикметника *херувимський* (*голос*) послужила подібність за ознакою ‘незвичайний, довершений – такий, яким постають в уяві херувими та їхні дії’.

Сполучуваність прикметника *ангельський* з іменниками *голосок* та *личко*, що відтворюють контексти в СУМ, теж засвідчує його появу як образної похідної лексеми, в основі якої лежить порівняння ‘такий гарний, приємний, ніжний та ін., як в ангела’. Асоціативно-образні зв’язки відображають стереотипні уявлення про ангелів як Божих посланців, які постають у людській подобі, наділені красою, здатністю охороняти людину та допомагати їй. Усе це формує позитивне емоційно-оцінне сприйняття, що і впливає на вибір лексеми *ангел* як мотиватора ознаки „який відзначається ласкавістю, покірливістю, ніжністю, добротою і под.”, закріпленої за прикметником *ангельський* (СУМ, I, с. 44). Такі ж уявлення та їхній оцінний характер позначилися на появі переносного значення лексеми *ангел* – *З. перен., заст.* Про людину (переважно жінку), що відзначається красою чи добрістю, лагідністю або зробила чи робить кому-небудь щось гарне, приємне (СУМ, I, с. 44).

Отже, образні прикметникові деривати, утворені на базі іменників – назв біблійних (міфічних) істот чи осіб, засвідчують важливу роль релігійних понять у формуванні асоціативно-образних уявлень про морально-етичну та інші сфери людського життя. Ці лексеми відображають своєрідний спосіб номінування якісної ознаки через порівняльний зв’язок з істотою чи особою, які є носіями подібних властивостей або ж викликають

однакове емоційно-оцінне сприйняття. Таку особливість пізнавальної здатності людини виражає метафоричний (метафорично-модусний) тип образної мотивації творення похідних слів.

Важливу роль у формуванні образної семантики прикметникових дериватів відводимо фоновим знанням мовців, що подекуди є визначальними у встановленні мотиваційних зв’язків між твірною базою та похідними одиницями. Тому лексикографічне закріплення іменників-мотиваторів потребує ширших і ґрунтовніших словникових дефініцій (для лексем *серафим*, *херувим*), а подекуди й фіксування біблійної семантики як окремих ЛСВ (для слів *фарисей*, *хам*).

Література

1. Безпояско О. К. Прикметник / О. К. Безпояско // Безпояско О. К. Граматика української мови. Морфологія: [підручник] / О. К. Безпояско, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський. – К.: Либідь, 1993. – С. 93–141.
2. Библиейская Энциклопедия. Труд и издание Архимандрита Никифора [Електронний ресурс]. – М., 1891. – Режим доступу: <http://www.sbible.ru/nik21.htm>.
3. Блинова О. И. Мотивология и ее аспекты / О. И. Блинова. – [2-е изд., стереотип.] – Томск: Изд-во Томского ун-та, 2007. – 394 с.
4. Булгакова О. А. Полисемия как результат концептуализации, категоризации и номинации [Електронний ресурс] / О. А. Булгакова // Альманах современной науки и образования. – 2009. – № 8 (27), часть 1. – С. 21–24. – Режим доступу : http://scjournal.ru/articles/issn_1993-5552_2009_8-1_07.pdf.
5. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська. – К.: Унів. вид-во „Пульсари”, 2004. – 400 с.
6. Грищенко А. П. Суфіксальний словотвір прикметників в українській мові / А. П. Грищенко // Словотвір сучасної української літературної мови. – К.: Наукова думка, 1979. – С. 119–170.
7. Заплетнюк Є. Що варто знати про „Херувимську пісню” [Електронний ресурс] / протоієрей Євген Заплетнюк. – Режим доступу: <http://bogoslav.org/heruvymska/>
8. Коваль А. П. Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові / Алла Петрівна Коваль. – К.: Либідь, 2001. – 312 с.
9. Козинец С. Б. Словообразовательная метафора в русском языке: автореф. дис. на соискание учен. степени док. филол. Наук: спец. 10. 02. 01 „Русский язык” / С. Б. Козинец. – М., 2009. – 65 с.
10. Кубрякова Е. С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании

- мира / Е. С. Кубрякова. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 560 с.
11. Nagórko A. Procesy slowotwórcze secularyzacja / Alicja Nagórko // Відображення історії та культури народу в словотворенні: Доповіді XII Міжнародної наукової конференції Комісії зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славистів (25–28 травня 2010 р., Київ, Україна) / [упоряд. та наук. редак. Н. Ф. Клименко і Є. А. Карпіловської]. – К.: Вид. дім Дмитра Бурого, 2010. – С. 181–191.
 12. Пуряева Н. В. Словник церковно-обрядової термінології / Н. В. Пуряева. – Львів: Вид. відділ „Свічадо” Монастиря Монахів Студитського Уставу, 2001. – 160 с.
 13. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2010. – 844 с.
 14. Скаб М. В. Дери́ваційні потенції біблійних крилатих слів і виразів як засіб виявлення української мовної картини світу / М. В. Скаб, М. С. Скаб // Мовний простір граматики: актуальні студії: зб. наук. праць / Донецький нац. ун-т; наук. ред. М. О. Вінтонів. – Донецьк: ДонНУ, 2014. – С. 242–247.
 15. Ткач Л. О. Українська літературна мова на Буковині в кінці ХІХ– на початку ХХ ст. Частина 3: Буковинська фразеологія у міжмовних зв'язках та в загальноукраїнському контексті / Л. О. Ткач. – Чернівці: Книги–ХХІ, 2007. – 252 с.
 16. Ткач Л. О. Євангелійні мотиви в українській народній фразеології та в дискурсі сучасної української мемуаристики початку ХХ ст. (за щоденниками С. Єфремова) / Л. О. Ткач, І. Б. Шепетюк // Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. праць. – Чернівці: Рута, 2000. – Вип. 87: Слов'янська філологія. – С. 109–127.
 17. Улукханов И. С. О степенях словообразовательной мотивированности слов / И. С. Улукханов // Вопросы языкознания. – 1992. – № 5. – С. 74–89.
 18. Ширшов И. А. Типы полисемии в производном слове / И. А. Ширшов // Филологические науки. – 1996. – № 1. – С. 55–66.
 19. Штонь О. П. Структурно-семантичні групи багатозначних відносних прикметників (на матеріалі сучасної української прози) [Електронний ресурс] / Олена Петрівна Штонь // Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. – 2016. – Вип. 42. – С. 99–105. – Режим доступу: <http://journals.hnpu.edu.ua/ojs/linguo/article/view/3486>.
 20. Щербань Є. А. Огляд теоретичних досліджень структури та типологій картини світу людини [Електронний ресурс] / Є. А. Щербань. – Режим доступу: <http://psych.kiev.ua>.
 21. Юрина Е. А. Образный строй языка / Е. А. Юрина. – Томск: Изд-во Томского ун-та, 2005. – 156 с.

В современном украинском языкознании малоизученным и актуальным является вопрос, связанный с особенностями словообразовательных процессов на базе религиозной лексики. В предлагаемой статье анализируется структурно-семантическая специфика образных дериватов, выраженных прилагательными, и образованных от основ существительных – названий религиозных (мифических) существ или лиц. Установлено, что формирование таких производных единиц происходит на основе метафорического (метафорически-модусного) типа образной мотивации. Эти лексемы отражают своеобразный способ обозначения качественного признака через сравнительную связь с существом или лицом, являющимися носителями сходных свойств или же вызывающими одинаковое эмоционально-оценочное восприятие.

Ключевые слова: *многозначные дериваты, дериваты, выраженные прилагательными, мотивация, метафорическая мотивация, образная мотивация.*

In modern Ukrainian linguistics the issues related to the features of structural word process on the basis of religious vocabulary are not enough studied and topical. Presented article reviews the structural and semantic specificity of adjectival figurative derivatives formed from noun root words. It is claimed that the formation of such derivatives is based on metaphorical (metaphorically-modus) type of figurative motivation. These lexemes represent a unique way of quality features nomination through a comparative connection with the person or individual who are carriers of similar properties or cause the same emotional and evaluative perception.

Keywords: *polysemous derivatives, adjectival derivatives, motivation, metaphorical motivation, figurative motivation.*